

ТАНИЛЦУУЛГА

“Аймаг, сумын бүсчилсэн, ногоон хөгжлийн хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр”-ийн тухай

I. ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

Хөтөлбөрийн зорилго:

“Аймаг, сумын бүсчилсэн, ногоон хөгжлийн хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр” нь хүн амыг амьдрахад тааламжтай хот, суурин газар (аймаг, сумын төв)-т тогтвортой, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицсон, бэлчээрийн менежментийг сайжруулж, нүүрсхүчлийн хийн ялгарлыг багасгах, ногоон хөдөө, аж ахуйн бизнесийг хөгжүүлж, нутаг дэвсгэрийн ногоон хөгжил болон ногоон хот-хөдөөгийн холбоосыг бий болгох хөгжлийн загвар, хувьслыг дэмжих зорилготой болно.

Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх үндэслэл, шаардлага:

Аймаг, хотын хүн ам зүй, эдийн засагт үзүүлэх нөлөө болон хөгжлийн ялгаатай байдал улам ихсэж, аймаг болон сумын төвүүд нь эдийн засгийн үйл ажиллагааны татах төвийн үүргээ гүйцэтгэж чадахгүйд хүрсэн. Монгол Улсын хотжилтын түвшин 2021 оны байдлаар Улаанбаатарын хүн амын 60 орчим хувь, аймгийн төвүүдийн хүн амын 70 хувь нь хот, суурин газарт амьдарч байна. Дархан, Орхон аймгийн хүн амын тоо тус бүр 80 000 орчим харин бусад аймгийн төвүүдийн хүн амын тоо 15,000-40,000 хооронд хэлбэлздэг. Нийт хүн амын 46 хувь буюу 1.6 сая хүн амтай Улаанбаатар хот дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 64 хувийг бүрдүүлж байгаа нь газар нутаг, орон зайн хувьд хөгжлийн ялгаатай, тэнцвэргүй байдал үүссэнийг харуулж байна.

Үүнээс үүдэн хотын инженерийн системийн ашиглалтын хугацаа хэтэрч, цаашид улам муудан, өнөөгийн болон ирээдүйд бий болох хэрэгцээг хангахад үр ашиг, хүчин чадал нь хүрэлцэхгүй хэмжээнд хүрсэн. Мөн хөдөө, орон нутагт боловсрол, эрүүл мэнд зэрэг нийгмийн дэд бүтэц сул, уламжлалт мал ахуйн салбараас бусад салбарт ажил эрхлэх боломж хязгаарлагдмал байгаа зэрэг нь хөдөө орон нутгаас Улаанбаатар хот руу шилжилт хөдөлгөөнийг нэмэгдүүлэх шалтгаан болж байна.

Малын тоо толгой 1970-1990 онд 20-25 сая толгойд хэлбэлзэж байсан бол 2017 онд 60 сая, 2021 онд 67.3 сая толгойд хүрсэн. Малын тооноос хамааралтай, мал аж ахуй болон хөдөө аж ахуйн гаралтай бүтээгдэхүүний үнийн ялгаварлал бага, малын гаралтай бүтээгдэхүүний чанарыг дэмжих хөшүүрэг байхгүй, өртгийн сүлжээ муудсан, мал үржил, тэжээл, хангамж болон мал эмнэлгийн үйлчилгээ муугаас үүдэлтэй өвчлөл, зуд, ган гачигтай холбоотой малын хорогдолд өртөх эрсдэл их байсаар байна. Зудаас шалтгаалж малчид малын тоог өсгөх хандлага нэмэгдсэнээс гадна бэлчээрийн даац дунджаар 22.6 хувиар давсан бөгөөд үүнээс болж бэлчээрийн талбайн 70 орчим хувь нь доройтсон. Энэ нь бэлчээр ашиглалтын зохицуулалт, менежментийн тогтолцоо байхгүй, сүргийн бүтэц алдагдсантай холбоотой.

Алслагдсан аймгуудын жижиг, дунд үйлдвэр (ЖДҮ) нийслэл хотод төвтэй хөдөө, аж ахуйн бизнес эрхэлдэг томоохон компаниудтай өрсөлдөх чадвар, санхүүгийн болон бизнес эрхлэх мэдлэг, чадвар сул, гарааны хөрөнгө хангалтгүй, үндэсний хөтөлбөр болон бодлогын дэмжлэгт хамрагдах боломж хомс байна. ЖДҮ-ийг дэмжихэд чиглэсэн, оновчтой санхүүгийн бүтээгдэхүүн хязгаарлагдмал, зээлийн хүү өндөр, хугацаа богино, барьцаа хөрөнгийн шаардлага өндөр, зээлдэгчийн санхүүгийн мэдлэг бага байгаа зэрэг нь орон нутаг ЖДҮ хөгжих боломжийг багасгаж байна.

Энэхүү хөтөлбөрийн хүрээнд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа нь ХАА-н бизнесийн хөрөнгө оруулалтыг хэрэгцээт газар нь хүргэхэд учирч буй саад бэрхшээлийг багасгах, улсын хэмжээнд эдийн засаг уул уурхайгаас хэт хамааралтай байдлыг бууруулах, эдийн засгийн төрөлжилтийг дэмжихэд шаардлагатай хүчин зүйлс буюу орон нутгийн хөгжил, ажлын байр нэмэгдүүлэх боломжийг бий болгоход чиглэнэ.

Мөн ХАА-н үйлдвэр, логистикийн төв болон инженерийн дэд бүтцийг бий болгох, бүс, орон нутгийн ажилгүйдэл, ядуурлыг бууруулах, хотын төвлөрлийг сааруулах, төрөөс үзүүлэх нийгмийн үйлчилгээний жишиг нормативыг хангах, хүн амын шилжилт хөдөлгөөнийг зохицуулах үр дүнтэй гэж үзсэн. Ингэснээр хот хөдөөгийн уялдаа холбоог дэмжих, аймаг, сумын төвүүдэд хүн амьдрахад таатай орчныг бүрдүүлэх, нүүрсхүчлийн хийн ялгарал багатай бэлчээрийн менежментийг сайжруулах, экспортыг нэмэгдүүлэх, импортыг орлох ногоон хөдөө аж ахуйг хөгжүүлэх үндэс болох юм.

Хөгжлийн бодлогын баримт бичигт тусгагдсан байдал:

Хөтөлбөрийн хүрээнд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа нь Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн санаачилсан “Хүнсний хангамж, аюулгүй байдал” үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд УИХ-ын 36 дугаар тогтоолоор баталсан чиглэлүүд болон хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаатай нягт уялдаж байна. Мөн “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ын дараах хэсгүүдтэй шууд уялдаж байна.

Бодлого 4. Хот, хөдөөгийн сэргэлт:

(i) Аймаг, сумын төвийн барилга, түүний засвар, үйлчилгээ, үйл ажиллагааг сайжруулах, нэн тэргүүнд шаардлагатай дэд бүтцийг сэргээн засварлах, байгуулах замаар хүн амьдрах орчныг бүрдүүлж, иргэдийн амьдрах сонирхлыг татах, мөн тэдгээр орон нутгийн хөдөө аж ахуйн гаралтай хоол, хүнс, түүхий эдэд суурилсан хөдөө аж ахуйн паркийг логистикийн төвийн хамт байгуулж, ажлын байрыг дагасан төлбөрийн чадварт нийцсэн орон сууцыг жишиг болгож барих;

(ii) Хоол, хүнс, түүхий эдийн бүтээгдэхүүн, түүний боловсруулалтад суурилсан орон нутгийн ногоон хөдөө аж ахуйн хөгжлийг дэмжих цогц бодлогыг хэрэгжилтийг хангуулах;

(iii) Аймаг, сумын төвийн ногоон хөдөө аж ахуй бизнесийг дэмжих санхүүгийн дэмжлэгийг олгож, ногоон газар тариаланг хөгжүүлэх, тариалан эрхлэгчид болон түүний бүтээгдэхүүний чанарыг нэмэгдүүлэх.

Бодлого 1. Боомтын сэргэлт:

Уг хөтөлбөр нь тус бодлогын чиглэлд тусгагдсан захын аймгуудын хилийн боомтуудын үйл ажиллагаанд логистик, дэд бүтэц, хот хоорондын замын холболтын хөрөнгө оруулалтын дэмжлэг талаасаа хувь нэмэр оруулна.

Бодлого 2. Эрчим хүчний сэргэлт:

Эрчим хүчний хэмнэлттэй хотын дэд бүтцийн тогтолцоо (үүнд: орон нутагт хийгдэх дэд бүтцийн эрчим хүчний хэмнэлттэй технологийн шийдэл, түүний хэмжилтийн тогтолцоог нэвтрүүлэх) болон сонгогдсон байршлуудад баригдах барилгын сэргээгдэх эрчим хүчний технологийг тус тус нэвтрүүлнэ.

Бодлого 6. Төрийн бүтээмжийн сэргэлт:

Орон нутгийн засаг, захиргааны чадавхыг нэмэгдүүлэх замаар орон зайн төлөвлөлтийн суурь баазыг сайжруулж, ухаалаг газрын менежмент, уур амьсгалын өөрчлөлтийн эсрэг орчин үеийн дэвшилтэд технологид суурилсан дижитал төв байгуулна.

Бодлогын баримт бичгүүдэд туссан байдал:

Бодлогын баримт бичиг		Зорилт, хүрэх үр дүн, үйл ажиллагаа	Тайлбар
1	УИХ-ын 2020 оны 52 дугаар тогтоол, "Алсын хараа-2050" урт хугацааны бодлогын баримт бичиг – I үе шат (2021-2030)	3-2.5, 2.5.4; 2.6.6.; 4.2.1; 4.2.2; 3-6.4, 6.4.1-6.4.5 8.2.2; 3-8.3, 8.3.1-8.3.8; 9.2.7;	Урт хугацааны бодлогын баримт бичиг, МУХТЖҮЧ, ЗГҮАХ-т нийтлэг тусгагдсан зорилт, үйл ажиллагаа нь: Хүнсний хангамж, аюулгүй байдал, хөдөө аж, ахуй, мал аж ахуйн бэлчээрийн менежмент, байгальд ээлтэй, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицсон, нүүрстөрөгч багатай, бүтээмжтэй, хүртээмжтэй ногоон хөгжил чиглэлээр байна. Онцлох -8.2.2.Хөгжлийн ирээдүйтэй суурин газарт бүс нутгийн онцлог, нүүдлийн мал аж ахуйд тохирсон хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэл, технологийн паркийг нийлүүлэлтийн сүлжээний хамт үе шаттайгаар байгуулна.
2	УИХ-ын 2020 оны 23 дугаар тогтоол, "Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл	2.5.1; 2.5.5; 3.5.5; 4.2.2; 7.3.4; 3-8.3, 8.3.1-8.3.15; 3-6.4, 6.4.1-6.4.7	Онцлох - 8.3.15.жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих, ажлын байр нэмэгдүүлэх зорилго бүхий төрийн, орон нутгийн төсвийн санхүүжилтээр болон гадаадын зээл, тусламжийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлж буй төсөл, хөтөлбөрүүдийн үйл ажиллагаа, төлөвлөлт, явц, үр дүн, зээл тусламжийн олголт нь зорилтот бүлэгтээ бодитой чиглэн ажиллаж чадаж байгаа эсэхэд тогтмол хяналт тавих гурван талт түншлэлийн механизмыг бий болгож ажиллуулна.
3	УИХ-ын 2020 оны 24 дүгээр тогтоол, Монгол Улсын Засгийн газрын үйл ажиллагааны мөрийн хөтөлбөр (2020-2024 он)	3-3.3, 3.3.3-3.3.13, 3.3.15; 4.3.13; 4.3.14; 4.5.3; 5.1.12; 6.2.2	Онцлох - 4.5.3.Гадаадын хөрөнгө оруулагчдын эрх ашгийг тууштай хамгаалж, дэд бүтэц, уул уурхай, эрчим хүч, хүнс, хөдөө аж ахуй, аялал жуулчлал зэрэг эдийн засгийн тэргүүлэх салбар, мега төслүүдэд гадаадын хөрөнгө оруулалт татах, хөнгөлөлттэй зээл, буцалтгүй тусламж авахад дэмжлэг үзүүлнэ.
4	УИХ-ын "Шинэ	2.1.6; 2.2.1;	Уг хөтөлбөр нь боомт, эрчим хүч, аж үйлдвэржилт, хот,

	2021 оны 106 дугаар тогтоол,	сэргэлтийн бодлого батлах тухай"	2.2.3; 3-3.4, 3.4.1-3.4.3; 3-3.5, 3.5.1; 4.2.5-4.2.9; 3-4.3, 4.3.1-4.3.3; 4.4.1; 5.2.1, 5.2.2; 5.3.1; 3-5.4, 5.4.1-5.4.4; 6.4.3	хөдөө, ногоон хөгжил, төрийн бүтээмжийн сэргэлтийн бодлогын чиглэлд тусгагдсан дараах зорилт, үйл ажиллагаануудтай нийцэж байна.
5	УИХ-ын 2022 оны 36 дугаар тогтоол,	"Хүнсний хангамж, аюулгүй байдлыг хангах талаар авах зарим арга хэмжээний тухай"	Бүгд	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн салбарын эрх зүй, удирдлага зохион байгуулалт, газар тариалан, МАА, хүнсний боловсруулах үйлдвэрлэлийн чиглэлээр авах арга хэмжээнүүдтэй нийцэж байна.
6	Монгол Улсын Засгийн газар Азийн хөгжлийн банктэй хамтран ажиллах түншлэлийн стратегийн баримт бичгүүд (2017-2020 он болон 2021-2024 он) туссан үйл ажиллагааны тэргүүлэх чиглэлүүд:			(i) Хүртээмжтэй нийгмийн хөгжил ба эдийн засгийн боломжуудыг хөхиүлэн дэмжих; (ii) Эдийн засгийн өрсөлдөх чадвар ба төрөлжилтийг дэмжих уур амьсгалд дасан зохицохуйц дэд бүтцийг хөгжүүлэх; (iii) Тэсвэртэй байдлыг бэхжүүлж, тогтвортой, уур амьсгалын өөрчлөлтөд мэдрэмжтэй, ногоон хөгжлийг цогцлоох.

Үндсэн хэрэгжүүлэгч: Эдийн засаг, хөгжлийн яам.

Хамтран хэрэгжүүлэгч: Сангийн яам, Барилга, хот байгуулалтын яам, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам, Газар зохион байгуулалт, геодези, зураг зүйн газар, холбогдох аймгуудын Засаг даргын тамгын газар болон аймгуудын Газрын харилцаа, барилга, хот байгуулалтын газрууд, Монгол Улсын Хөгжлийн банк.

Хэрэгжих хугацаа: 2022 – 2032 он

Хөтөлбөр хэрэгжих байршил:

Энэхүү хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр нь хөдөө аж ахуйн салбарын ногоон санхүүжилтийг дэмжиж (тухайлбал: ногоон зээл, жижиг дунд бизнесийг хөгжүүлэх буцалтгүй тусламж, хөнгөлөлттэй зээл), бэлчээрийн менежментийг сайжруулан, түүнийг хянах тогтолцоог бүрдүүлнэ. Хөтөлбөрт тусгагдсан арга хэмжээ, үйл ажиллагаануудыг 15 аймаг, 34 сумын нийт 49 байршил дээр хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж байна

Хөтөлбөрийн I үе шатыг Ховд, Баян-Өлгий, Увс аймгууд болон хөтөлбөрийн I үе шатны явцад хийгдэх судалгаанд үндэслэн, бэлэн байдал хангасан 4 нэмэлт аймагт буюу нийт 7¹ аймагт хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж байна. Хөтөлбөр нь нийт 10 жилийн хугацаанд хэрэгжих бөгөөд дунд хугацааны бодлогын баримт бичигтэй бүрэн нийцсэн, урт хугацааны бодлогын баримт бичгийн арга хэмжээг хэрэгжүүлэх суурь нөхцөл нь болно.

(Байршлаар)

№	Аймгийн төв	Харьяалагдах сумууд					Нийт
		1	2	3	4	5	
1	Ховд	Манхан	Дарви	Булган			4
2	Увс	Давст	Өмнөговь	Наранбулаг			4
3	Баян-Өлгий	Дэлүн					2
4	Өвөрхангай	Зөвхөн аймгийн төв					1
5	Баянхонгор	Зөвхөн аймгийн төв					1
6	Архангай	Тариат	Хотонт	Эрдэнэмандал			4
7	Хөвсгөл	Хатгал	Цагаан-Уул	Рэнчинлхүмбэ	Тариалан	Шинэ-Идэр	6
8	Дорнод	Дашбалбар	Баян-Уул	Халхгол			4
9	Дундговь	Говь-Угтаал					2
10	Төв	Баянчандмань	Лүн	Угтаалцайдам	Эрдэнэсант		5
11	Хэнтий	Бэрх	Биндэр	Жаргалхаант	Бор-Өндөр		5
12	Завхан	Зөвхөн аймгийн төвүүд					1
13	Булган	Орхон	Хутаг-өндөр	Хишиг-Өндөр	Дашинчилэн		5
14	Сэлэнгэ	Ерөө	Сайхан	Мандал			4
15	Дархан-Уул	Зөвхөн аймгийн төв					1
Нийт	15 аймаг	34 сумууд					49

Хөтөлбөрийн хүрээнд хэрэгжүүлэх байршлыг Азийн хөгжлийн банк (АХБ) болон Эдийн засаг, хөгжлийн яам (ЭЗХЯ) дараах шалгуур үзүүлэлтүүдээр тодорхойлсон болно. Үүнд:

(Байгууллагаар)

№	Аргачлал	Тайлбар
1	АХБ	Хүн амын нутаг суурьшлын ерөнхий төлөвлөгөөнд үндэслэн доорх 5 үндсэн шалгуураар 21 аймгийг эрэмбэлсэн. Үүнд: 1. Нийгэм-эдийн засгийн хөгжил, 2. Хот суурины шатлал ба хот байгуулалт, 3. Бэлчээр талхлалт ба доройтол, 4. Уур амьсгалын өөрчлөлтөд эмзэг өртөмтгий байдал, 5. МАА-н бизнесийг хөгжүүлэх хамгийн их боломжтой аймгуудыг тодорхойлсон.
2	ЭЗХЯ	Бүс нутгийн онцлог, дэд бүтэц зэргээс “Эдийн засаг, Нийгэм, Байгаль орчны” гэсэн 3 бүлгийн 120 орчим шалгуур үзүүлэлтүүдийг тодорхойлон тус шалгуур үзүүлэлтүүдийг ашиглан эдийн засгийн микро есөлтийн төвүүдийг тодорхойлсон.

АХБ болон ЭЗХЯ-ны тодорхойлсон аймгуудын нийцлийг харгалзан үзэж хөтөлбөр хэрэгжих байршлыг тодорхойлсон болно.

¹ 2022 оны 10 дугаар сарын байдлаар Баян-Өлгий, Увс, Ховд аймгуудын төвд болон Ховд аймгийн Өмнөговь сум, Баян-Өлгий аймгийн Дэлүүн сумдад хийх ажлын ТЭЗҮ болон Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээ (БОНҮ)-г хийж гүйцэтгээд байна. 1 дүгээр үе шатны хүрээнд хөтөлбөр хэрэгжүүлэх бусад аймаг, сумдын шаардлагатай бэлтгэл ажлыг хангана.

Төсөвт өртөг:

Хөтөлбөрийг АХБ, Уур амьсгалын ногоон сан (УАНС) болон Европын хөрөнгө оруулалтын банк (ЕХОБ)-ны нэн хөнгөлөлттэй зээл, буцалтгүй тусламжийн санхүүжилтээр хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн.

Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай нийт санхүүжилт 735.0 сая.ам доллар байх ба дараах эх үүсвэрүүдээс бүрдэнэ. Үүнд:

- Хөнгөлөлттэй зээл 550 сая ам доллар;
- Буцалтгүй тусламж 78.0 сая ам доллар;
- Засгийн газрын оролцоо² 75.3 сая ам доллар;
- Хувийн хэвшил, банкны салбар болон ашиг хүртэгчдийн санхүүжилт 31.7 сая ам доллар байна гэж тооцсон.

Хөтөлбөрийн 1-р үе шатны төслийн санхүүжилт 270.0 сая ам.доллар ба үүнээс:

- Хөнгөлөлттэй зээл 193.1 сая ам.доллар,
- Буцалтгүй тусламж 38.5 сая ам.доллар,
- Засгийн газрын оролцоо 20.7 сая ам.доллар,
- Хувийн хэвшил, банкны салбар болон ашиг хүртэгчдийн санхүүжилт 17.7 сая ам.доллар байна гэж тооцсон.

Санхүүжилтийн төлөвлөгөө:

(Үе шатаар, сая ам.доллар)

Эх үүсвэр	Үе шат (ҮСХ ирүүлэх жил)			Нийт
	I үе шат 2022-2024	II үе шат 2025-2026	III үе шат 2027-2032	
А. Хөрөнгө оруулалтын төслийн бүрэлдэхүүн хэсэг				
Азийн Хөгжлийн Банк				
(i) Ердийн хөрөнгийн нөөц (энгийн эх үүсвэрийн зээл)	45.0	50.0	40.0	135.0
(ii) Ердийн хөрөнгийн нөөц (хөнгөлөлттэй эх үүсвэрийн зээл)	45.0	52.2	37.8	135.0
(iii) Тусгай сангийн нөөц (АХС - буцалтгүй тусламж)	3.0	0.0	0.0	3.0
2. Уур амьсгалын ногоон сан (зээл)	11.8	18.4	12.2	42.4
3. Уур амьсгалын ногоон сан (буцалтгүй тусламж)	22.0	10.8	7.2	40.0
4. Европын хөрөнгө оруулалтын банк (зээл)	52.9	59.4	37.7	150.0
5. Европын хөрөнгө оруулалтын банк (буцалтгүй тусламж)	10.5	11.4	8.1	30.0
6. Монгол Улсын Засгийн газар*	20.7	33.5	21.1	75.3
7. Ашиг шим хүртэгчид**	3.4	2.0	1.3	6.7
Дэд нийлбэр (А)	214.3	237.7	165.4	617.4
В. Санхүүгийн зуучлалын зээл				
1. Уур амьсгалын ногоон сан (зээл)	38.4	29.6	19.6	87.6
2. Уур амьсгалын ногоон сан (буцалтгүй тусламж)	3.0	1.2	0.8	5.0
3. МУХБ/Арилжааны банкууд/Хувийн хэвшил	14.3	7.5	3.2	25.0
Дэд дүн (В)	55.7	38.3	23.6	117.6
Нийт (А + В)	270.0	276.0	189.0	735.0

* Бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагаатай холбоотой НӨАТ, гаалийн татварын чөлөөлөлт, газар чөлөөлөх, нүүлгэн шилжүүлэлттэй холбоотой зардал гэх мэт.

² Мөнгөн бус санхүүжилт буюу татвараас чөлөөлөх,

***Төслийн хүрээнд үр шим хүртэх малчдын бүлэг, аж ахуй нэгж, олон нийтийн зүгээс хувь нэмэр оруулах хөдөлмөр, эд материал болон мөнгөн хөрөнгө оруулалтыг хамруулан тооцсон дүн.*

АХБ, УАНС-ын зээлийн эх үүсвэрүүд нь дараах нөхцөлтэй. Үүнд:

- АХБ-ны хөнгөлөлттэй зээл: 5 жил үндсэн төлбөрөөс чөлөөлөгдөх, 25 жилийн эргэн төлөлтийн хугацаатай байх ба тогтмол 2 хувийн хүүгийн түвшинтэй;
- АХБ-ны энгийн зээл: 5 жил үндсэн төлбөрөөс чөлөөлөгдөх, 25 жилийн эргэн төлөлтийн хугацаатай байна. Хүүгийн түвшний хувьд ЛИБОР³ хөвөгч хүү дээр 0.5 хувийн нэмэгдэлтэй байх ба хөрөнгө нөөцлөн баталгаажуулсан төлбөр 0.15 хувь байна;
- УАНС-ын зээл: 10 жил үндсэн төлбөрөөс чөлөөлөгдөх, 40 жилийн эргэн төлөлтийн хугацаатай байх ба үйлчилгээний төлбөр 0.25 хувийн хүүтэй, хөрөнгө нөөцлөн баталгаажуулсан төлбөр 0.5 хувьтай тэнцэнэ.

Европын хөрөнгө оруулалтын банкны зээл: 5 жил үндсэн төлбөрөөс чөлөөлөгдөх ба 25 жилийн эргэн төлөлтийн хугацаатай, 2.92 хувийн хүүтэй бөгөөд хөрөнгө нөөцлөн баталгаажуулсан хураамж 0.15 хувь байна.

АХБ-тай байгуулах Санхүүжилтийн ерөнхий хэлэлцээрийн хүрээнд тус банкны хөнгөлөлттэй зээл, тусламжийн эх үүсвэр дээр нэмэгдэн Европын хөрөнгө оруулалтын банк болон Уур амьсгалын ногоон сангаас хамтын санхүүжилт хэлбэрээр зээл, буцалтгүй тусламжийн хөрөнгийг олгохоор тохиролцсон. Эдгээр санхүүжилтийн эх үүсвэрийг баталгаажуулахын тулд Европын хөрөнгө оруулалтын банк болон Уур амьсгалын ногоон сан тус бүртэй Зээлийн хэлэлцээрийг тухай бүр байгуулж ажиллах болно.

Мөн, энэхүү Санхүүжилтийн ерөнхий хэлэлцээрийг байгуулснаар Монгол Улсын талаас санхүүжилт хүсэх болон зээлийн эх үүсвэрийг заавал авч ашиглах үүрэг хүлээхгүй бөгөөд энэхүү ерөнхий хэлэлцээр нь зээлдүүлэгчдийн зүгээс хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх дунд хугацаанд шаардлагатай эх үүсвэрийг Монгол Улсад хуваарилж байгаа хэлбэр болно.

Түүнчлэн, тус хөтөлбөрийн Азийн хөгжлийн банк, Уур амьсгалын ногоон сантай болон Европын холбооны банкттай хийх Зээлийн хэлэлцээрийг хийгээгүй байгаа бөгөөд Зээлийн хэлэлцээрийг хэлэлцэж буй хугацаанд холбогдох байгууллагуудаас ирүүлсэн санал дүгнэлтүүдийг үндэслэн Зээлийн хэлэлцээрийг байгуулахаар төлөвлөж байна.

Санхүүжүүлэх төлөвлөгөөний хураангуй

(Бүрэлдэхүүн хэсгээр, сая ам.доллар)

Зүйл	Хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр	I үе шат
А. А. Үндсэн зардал		

³ Лондонгийн банк хоорондын хүү

1. Үр дүн 1: Уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицсон, карбон багатай, хүний сонирхлыг татсан аймаг, сумын төвийг хөгжүүлэх	395.7	109.3
2. Үр дүн 2: Уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох чадварыг сайжруулах, карбон хуримтлалыг нэмэгдүүлэх, МАА-г тогтвортой эрхлэх зорилгоор бэлчээрийн менежмент хэрэгжүүлэх	99.2	45.9
3. Үр дүн 3: Карбон багатай, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицсон МАА-н өртгийн сүлжээг хөгжүүлж, хүртээмжтэй санхүүжилтээр бэхжүүлэх	115.8	54.8
4. Үр дүн 4: Карбон багатай, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицсон ХАА-нутаг дэвсгэрийн хөгжлийн зорилгоор чадавхыг бэхжүүлэх, бодлогын шинэчлэл хийх	38.5	27.1
Дүн (А)	649.2	237.1
В. В. Төсөвлөгдөөгүй зардал	59.3	24.0
С. С. Хэрэгжилтийн явц дах санхүүгийн төлбөр, хураамж	26.5	8.9
Нийт (А+В+С)	735.0	270.0

Хөтөлбөрийн хүрээнд хүрэх үр дүнгүүд:

Хүрэх үр дүн 1. Уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицсон, нүүрстөрөгч багатай, өсөлтийн төв бүхий аймаг, сумын төвийг хөгжүүлнэ.

Энэ хүрээнд хөдөө аж ахуйн логистик, ханган нийлүүлэлтийн төв, үйлдвэр болон кластерын зориулалттай тодорхойлсон байршилд тулгуурлан ногоон агро-бизнесийн хөгжил болон хөдөө аж ахуйн салбарыг дэмжихэд шаардлагатай аймаг, сумдын дэд бүтэц (төвлөрсөн дулаан хангамж, ус зайлуулах хоолой, үерийн хамгаалалт, эрчим хүч, авто зам, хог хаягдлыг цуглуулах, цэвэрлэх, бохир ус цэвэрлэх, усан хангамж) болон үйлчилгээг хөгжүүлнэ. Зорилтот аймаг, сумын төвүүдэд хөдөө аж ахуйн аж үйлдвэрийн парк, түүний дотор боловсруулах үйл ажиллагааг татахуйц инженерийн шугам сүлжээ, инкубаторын төв зэргийг байгуулна. Энэхүү төв нь орон нутгийн газар зохион байгуулалт, хот байгуулалтын менежментийг сайжруулж, бэлчээрийн эрүүл мэнд, услалтын хүртээмжийг нэмэгдүүлж, хөрсний нүүрстөрөгчийн ялгарлыг бууруулахад оршино.

Хүрэх үр дүн 2. Уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицсон, тогтвортой бэлчээрийн менежментийг хэрэгжүүлнэ.

Энэ хүрээнд нэмүү өртөг өндөр шингэсэн хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг дэмжиж, бэлчээрийн доройтлыг арилгах зорилгоор мал аж ахуйн тогтвортой бэлчээрийн менежмент (бэлчээрлэх дадлыг сайжруулах, сүргийн бүтцийг тэнцвэржүүлэх, сүргийн тоо толгойг багасгах, малын үүлдэр угсааг сайжруулах г.м)-ийг дэмжих юм. Мөн бүртгэлжүүлэх системээр дамжуулан малын чанар, эрүүл мэндийн хяналтын найдвартай тогтолцоог бий болгож, хөдөө аж ахуйн нийлүүлэлтийн сүлжээний шат дамжлага болгонд мал эмнэлгийн үйлчилгээг бэхжүүлнэ. Ингэснээр ХАА салбарт хөрөнгө оруулалт татах, дотоодын болон экспортын чанарын шаардлагад нийцсэн бүтээгдэхүүнээр хангах нөхцөлийг бүрдүүлэх ба хөдөө аж ахуйн салбарт ажиллагсдын амьжиргааны түвшинг сайжруулж, тогтвортой байдлыг бий болгоно. Түүнчлэн тус үр дүнгийн хүрээнд баруун аймгуудын томоохон голуудын сав газарт мөстлийн хайлалт, хайлсан цас, мөсний усыг хуримтлуулах хөв цөөрөм, урсцын тохируулгатай далд усан сан барьж байгуулна. Тус далд усан санг байгуулснаар уур

амьсгалын өөрчлөлттэй тэмцэх болон усны хэрэгцээг хангах зэрэг ач холбогдолтой болно.

Хүрэх үр дүн 3. Нүүрстөрөгч багатай, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицсон МАА-н өртгийн сүлжээг хөгжүүлж, хүртээмжтэй санхүүжилтийг бэхжүүлнэ.

Энэ хүрээнд зорилтот аймаг, сумдад мал аж ахуйн өртгийн сүлжээг хөгжүүлэх, хөдөө аж ахуйн жижиг, дунд бизнес эрхлэгч нарт тулгардаг санхүүгийн бэрхшээлийг арилгах үүднээс ногоон, хүртээмжтэй хөдөө аж ахуйн бизнесийн санг байгуулж, уур амьсгалын өөрчлөлтийн ухаалаг санхүүжилтийн механизм, институцийн зохион байгуулалтаар хангана. Уг сангаар дамжуулан (i) зах зээлээс доогуур хүүтэй, зээлийн нөхцөл сайн, үндсэн төлбөрөөс чөлөөлөгдөх хугацаатай, өндөр үнийн дүнтэй, улирлын шинж чанарыг харгалзан тохируулга хийсэн эргэн төлөлт бүхий зээл; (ii) барьцаа хөрөнгө шаардагдахгүй зээлийн батлан даалтын үйлчилгээ ашиглан санхүүжүүлэгчдийн эрсдэлийг бууруулж, улмаар зээлийн хүүг бууруулан, зээлд хамрагдах боломжийг нэмэгдүүлэх; (iii) Ногоон хөдөө аж ахуйн шинэ, шилдэг бүтээгдэхүүн, бизнес модель зэргийг хөгжүүлсэн хөдөө аж ахуйн бизнес эрхлэгчдийг дэмжих инновацын тэтгэлэг олгоно. Мөн тус сангийн хүрээнд хөтөлбөр хэрэгжих 15 аймгаас гадна Монгол Улсын нийт 21 аймгийн аж ахуй нэгжүүд зээл авах боломжтой.

Хүрэх үр дүн 4. Нүүрстөрөгч багатай, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицсон хөдөө аж ахуйн нутаг дэвсгэрийн институтийн чадавх, бодлогын хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

Энэ хүрээнд Засгийн газар болон хөдөө аж ахуйн салбартай хамаарал бүхий мэргэжлийн холбоод, эрдэмтэн судлаачид, орон нутгийн засаг захиргаа, малчид, тариаланчид, хувийн хэвшил зэрэг бүх оролцогч талуудын чадавхыг бэхжүүлэх, уялдаа холбоо, удирдлага зохион байгуулалт болон хэрэгжилтийг хангаж ажиллана. Хөтөлбөрийн хөдөө аж ахуйн бүсчилсэн хөгжлийн загварыг Монголд болон гадаадад түгээн дэлгэрүүлэхээр бодлогын яриа хэлэлцээр, нөлөөллийн ажил хийж, нүүрстөрөгч багатай, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицсон бэлчээрийн менежментийн чиглэлээр Төв Азид түншлэл үүсгэх боломжийг судална.

Хөтөлбөрийн хүрээнд дараах тоон үзүүлэлтүүд хангагдахаар хүлээгдэж байна . Үүнд:

- Нийгмийн засаглал болон амьжиргааны түвшинг дэмжих: Хөтөлбөр нь ногоон эдийн засгийн өсөлт болон ажлын байр бий болгох асуудлыг дэмжиж, 11,400 ногоон ажлын байрыг шууд, 150,000 ажлын байрыг дам байдлаар бий болгоно.
- Уур амьсгалын өөрчлөлтийн нөлөөллийг бууруулах: Хөтөлбөр хэрэгжих хугацаанд хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах цэвэр дүн 117.40 сая тонн нүүрсхүчлийн хийн эквивалент (tCO₂e)-д байна. (Энэ нь Монгол Улсын үндэсний хэмжээнд хувь нэмэр оруулах 2030 оны зорилтын 70%-тай тэнцэж байна)
- Дасан зохицох үр өгөөж: Уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох байдал болон байгаль орчны нөхцөл байдлыг сайжруулах үйл ажиллагааны шууд үр

өгөөжийг хүртэгчид нь 552,300 хүн, үүний 54,000 орчим эмзэг бүлгийн малчин өрх, шууд бүс үр өгөөжийг хүртэгчид 3.2 сая хүн байна.

- Эко системийн нөхөн сэргээлт: Хөтөлбөр нь Монгол Улсын 28.8 сая га орчим бэлчээрийн тогтвортой, карбон багатай менежментийг хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ. Энэ нь Монгол Улсын хөрсний доройтолд орсон нийт бэлчээрийн 1/3 болно.
- Хөдөө аж ахуйн аж үйлдвэрийн паркууд, боловсруулах байгууламжуудыг хэрэгцээтэй цэгт бий болгож, хүнсний экспорт болон эдийн засгийн эргэлтийг нэмэгдүүлнэ. (Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэл, ханган нийлүүлэлт болон логистикийн кластеруудыг ЭЗХЯ-наас эрэмбэлэн гаргана.)
- Баруун аймгуудын бэлчээрийн даацыг нэмэгдүүлж буй (27.4% буюу улсын дунджаас 5 пунктээр илүү) нөхцөлийг бүрдүүлж буй голлох элементүүд болох мөнх цэвдэг, мөстлөг, нэмэгдсэн агаарын температур, хур тунадасны өөрчлөлтийг эсрэг арга хэмжээ авч хэрэгжүүлнэ.

II. ТӨСЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТ

Тус хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх бэлтгэл ажлыг хангах АХБ-ны 1.5 сая ам.долларын санхүүжилт бүхий техник туслалцааны төсөл 2017 оны 12 дугаар сараас эхлэн хэрэгжсэн бөгөөд техник туслалцааны төслийн хүрээнд АХБ-ны 30 гаруй зөвлөх БХБЯ, ХХААХҮЯ, СЯ, ЭЗХЯ/ҮХГ, БОАЖЯ болон Монгол Улсын хөгжлийн банк, орон нутгийн Засаг даргын Тамгын газрууд, иргэдийн нийгмийн байгууллагууд, малчдын бүлэгт, ижил чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж буй олон улсын байгууллагуудтай санал солилцон хамтран ажиллаж төслийн 1 дүгээр үе шат⁴ хэрэгжих Баян-Өлгий, Увс, Ховд аймгуудын төвд болон Ховд аймгийн Дэлүүн сум, Баян-Өлгий аймгийн Өмнөговь сумдад хийх ажлын Техник, эдийн засгийн үндэслэл (ТЭЗҮ) болон Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээ (БОНҮ)-г хийж гүйцэтгээд байна.

Төслийн 2, 3 дугаар үе шатны ТЭЗҮ, БОНҮ-г төслийн 1 дүгээр үе шатны хэрэгжилтийн явцад АХБ-ны тусламжийн санхүүжилтээр хийхээр төлөвлөсөн.

-----000-----

⁴ I үе шатны явцад хийгдэх судалгаанд үндэслэн, бэлэн байдал хангасан 4 нэмэлт аймагт буюу нийт 7 аймагт хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж байна.